

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt / Vol: 7, Sayı/Issue: 3, 2018

Sayfa: 1516-1535

Received/Geliş:Accepted/Kabul:

[18-04-2018] – [05-07-2018]

Akran İlişkileri Düzeylerinin Karşılaştırılması: Lise Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme

Hasan ÇİFTÇİ

Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, Halkla İlişkiler Bölümü
Asst. Prof., Harran University, Department of Public Relation

Orcid ID: 0000-0001-5595-5726

hasanciftci@harran.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın temel amacı, Şanlıurfa'nın Birecik İlçesindeki Ticaret Meslek Lisesinde eğitim gören kız ve erkek öğrencilerinin akran ilişkileri düzeylerini karşılaştırmalı olarak incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim öğretim yılında Şanlıurfa'nın Birecik İlçesi Ticaret Meslek Lisesinde 9-10-11-12. sınıflarda eğitim gören 231 erkek, 227 kız toplam 458 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri "Akran İlişkileri Ölçeği" kullanılarak yüz yüze anket yöntemiyle yapılmıştır. Verilerin istatistiksel analizleri SPSS 22.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Sayısal değişkenlerin normallik dağılımlarına bakmak için Shapiro-Wilk testi uygulanmış, normal dağılım elde edilmiştir. Veri setinde parametrik testler kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerin çözümlenmesinde de frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerlerden faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Ergen, Akran, Akran İlişkileri, Zorbalık, Mağduriyet

Comparing Peer Relationship Levels: A Study on High School Students

Abstract

The main aim of this research is to examine comparatively the levels of peer relationships of female and male students from Trade Vocational High School in Birecik, a district of Şanlıurfa province. The study group was formed by 458 students in the 9th, 10th, 11th and 12th grades of the school in the academic year of 2017-2018. The data of the research has been gathered through face-to-face questionnaire method utilizing "the Peer Relations Scale". Statistical analyzes of the data were made employing the SPSS 22.0 program. The Shapiro-Wilk test was applied to check the normality distributions of the numerical variables and the normal distribution was obtained. Parametric tests were used in the data set. The frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, minimum and maximum values were used in the analysis of the descriptive statistics.

Keywords: Communication, Adolescent, Peer, Peer Relationships, Bullying, Victimization

Giriş

Ergenlik dönemi aile ile bağların esnetildiği, daha çok aile dışındaki sosyal grup ilişkilerinin önem kazandığı ve bireylerin akranları ile iletişiminin en güçlü olduğu bir dönemdir. Bireyler hayatının bu döneminde ebeveynlerinden bağımsız hareket edebilme çabası içerisine girerek arkadaşları ve akranları ile sosyalleşme çabası içindedirler. Ergenlerin akranları ile kurdukları sosyal ilişkiler, birçok sosyal-duygusal becerinin öğrenilmesi konusunda imkân sağlamaktadır. Bu dönemde ergenlerin büyüyen sosyal çevreleri, akranlarının inançları ve davranışları ergenlerin davranışları üzerinde oldukça önemlidir.

İnsan yaşamında akranlarla olan ilişkiler bireyin çok sayıda farklı gelişimine kısa veya uzun süreliğine etki edebilmektedir. Çocukluk yıllarındaki ilişkileri, çocuklukta kurduğu sosyal ilişki, deneyimleri kişinin gelecekteki sosyal/ duygusal yaşamı üzerinde de etkili olabilmektedir. Arkadaşlık ile ilgili birçok görüş ortaya konulmuştur. Kimi araştırmacılara göre bireyi toplum hayatına hazırlarken kimisine göre gelişimin kendisidir. Bu sayede kişi kimliği gelişmektedir. Başka bakış açısı ile ergenlerin arkadaş edinebilmeleri öncelikle kimliklerini oluşturmaktan geçmektedir (Gülay, 2010, s.82-83). Bir ergenin kimliğinin oturması kuracağı arkadaşlık ilişkisine bağlı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca daha iyi arkadaşlık ilişkileri kurması kimliğini geliştirmesine destek olacaktır (Bayhan ve Işıtan, 2010, s.41).

Kişi çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçişte sosyal yaşamında akranlarına daha fazla değer ve önem vermektedir. Bununla birlikte zamanının büyük bölümünü onlarla geçirmektedir. Büyüklerine nazaran bazen akranlarının fikirlerine, yönlendirmelerine daha çok itibar etmektedir (Taştekin, 2016, s.20). Ergen dönemde bir birey için akranlarının bu derece değerli görülmesi akran çevresindeki benlik saygısı ile ilgilidir. Fakat akranlar arasındaki olumlu akran iletişimi benlik üzerinde de olumlu etki yaratmaktadır (Coşkun ve Kurnaz, 2009, s.114). Öte yandan ergenlik öncesindeki dönemde bile akran iletişimi vardır. Bu etkileşim akran ilişkisinin önemini ortaya koymaktadır (Gülay, 2008, s.21).

Bir ergenin sosyal hayata hazırlanabilmesi olumlu akran ilişkisi ile mümkündür (Köse, 2015, s.2). Bir gruba katılmak; öncelikle bir şeye aidiyet duymak veya başkaları tarafından ilgi ile karşılanmak gibi sosyal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Bu gruplara katılarak yalnız yapamayacağımız işlerin üstesinden gelebiliriz, gruplar kendimizi güvende hissetmemizi sağlamaktadır. Bazı gruplara ait olmak grup dışı düşmanlara karşı korunmamızı kolaylaştırmaktadır. Son olarak, grup üyeliği olumlu bir sosyal kimlik edinmemizi de sağlamaktadır. Akranlık ergenlerin birbirlerine karşı sevgi, yakınlık duymaları, güvenmeleri ve özdeşim kurmalarınıdır (Kağıtçıbaşı 1999, s. 127). Sosyal çevrede akranları ile vakit geçiren ergenlerin grup olarak çalışabilme, işbirliği yapabilme olanağı vardır (Ogelman ve Erten, 2013, s.155).

Ergenlerin akranları ile ilişkileri ergenin yaşamında, sosyal hayatında, düşünceleri ve duyguları üzerinde kritik bir anlama sahiptir. Bu ilişkiler ergenin kişisel, ruhsal gelişimine olumlu etki edebileceği gibi olumsuz da etki edebilir (Süslü, 2016, s.44). Rosenberg'a (1979, s.54) göre bireyin sosyal ortamda yaşadığı güvensizlik ve olumsuz durumlar düşük benlik saygısı olarak nitelendirilirken; üstün benlik saygısı demek; ebeveynleri ve akranları ile ilişkileri vasıtası ile oluşan olumlu destekleyici şekildeki referans bireylerin varoluşu olarak nitelendirilmektedir. Birçok araştırmacı, akranlarla ilişkilerin geleneksel zorba ve mağdur olmada önemli rol oynadığını ortaya koymuştur. Ergenin yaşamdaki psikolojik ve sosyal gelişiminde akran grup ilişkileri aile ilişkilerinden daha önemli bir hal alır (Harris, 1995, s.459). Akran ilişkilerinde arkadaşlıkların niteliği popülerlik, sosyal destek ve akran reddine ek olarak önemli diğer bir etkidir. Arkadaşlıkların niteliği, hem olumlu (güvenlik sağlama, vakit geçirme, empati kurma, yardım, ilişki,) özellikler; aynı zamanda olumsuz (çatışma, zorbalık ihanet, kıskançlık) özelliklerden oluşan çok özellikli bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Gifford-Smith ve Brownell, 2003, s.235-280). Ayrıca olumlu ve doğru arkadaş niteliklerinin geleneksel zorbalık mağduriyetine engel oldukları bulunmuştur (Bagwell ve Schmidt, 2011; Rodkin ve Hodges, 2003; Woods vd., 2009). Farklılık gösteren akranlık ilişkisinde akranlar kimi zaman diğerlerine etki edebilmek amacı ile fiziki ve psikolojik güç kullanabilirler (Çakır, 2017, s.107). Ayrıca benlik saygısı aile yaşantıları, akran etkileşimleri ve önemli yaşam olaylarından etkilenmektedir (Juhasız, 1989, s.583). Yakın ilişki, güven duyma ve yardımsever olmayı içeren arkadaşlara sahip ergenler, gruptaki başka arkadaşlarının hislerine empatik yaklaşabilmekte ve birbirlerine olumlu örnek olmakta hem de destek olmaktadır (Bollmer vd., 2005, s.703). Benlik saygı düzeyi yüksek olan ergenlerin akranlarının baskısını benlik saygısı düşük olanlara göre daha az hissetmektedir. Olumlu arkadaşlık ilişkilerinde akranların birbirine zorbalığı düşüktür (Coşkun ve Kuranaz, 2009, s.124). Geleneksel zorbalık mağdurlarının çoğunlukla popüler olmayan, az sayıda arkadaşı olan ve yeni arkadaşlıklar kurmada zorluklar yaşayan, akranlarına bağlanma düzeyi düşük bireyler olduğunu ortaya koymuştur (Bayraktar, 2009; Haynie vd., 2001; Salmivalli ve Isaacs, 2005; Woods vd., 2009).

Akran ilişkilerinin alt boyutlarında güven ve özdeşim olumlu, sadakat olumsuz ve kendini açma olumlu yönde anlamlı yordayıcılar olduğu tespit edilmiştir (Süslü, 2016, s.116). Aynı grup içindeki akranlar diğerlerini olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Ergenler zorbalık ve saldırganlık yapan ergenlerle bir araya gelip genellikle birbirlerini etkileyebilmektedir (Espelage, Holt ve Henkel, 2003, s.208). Akranları ile sağlıklı ilişkileri kuran ergenlerin başta sosyal gelişimleri sonradan oluşacak gelişimlerinde de kısa ve uzun vadede önemli ilerlemeler sağlayacaktır (Gülay, 2009, s.83). Ergenlerin başları derde girdiğinde birbirlerine destek olmalarıdır (Kaner, 2002, s.77). İlişkiler ergenin davranışları bireylerin gelişimi sadece bireysel değil; aynı zamanda çevresel özelliklerin de gelişim göstermesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bireysel ve çevresel faktörler birbirini etkilemektedir.

Bunlar; akranları, ailesi, okulu gibi ortamların yanı sıra kültürü, gelenekleridir. Bireyin ailesi, akranları ve okulu onun en yakın sosyal ortamını oluşturmaktadır ve bireyin gelişiminde etkilidirler (Bronfenbrenner, 1986, s.730). Akran ilişkilerinde sosyal uyumu sağlayan, kişisel olarak olumlu şekilde gelişme gösteren ergenlere bakıldığında bunların izin verici ebeveynlerin çocukları olduğu görülmektedir (Kahraman, 2016, s.37).

Ergenlikle birlikte akranların gruplara bakış açısı değişmektedir. Bunlar;

- 1- Ergenlerin aile yerine akranlarıyla harcadıkları zamanda artışın yaşanması,
- 2- Akranlar çocukluk yaşlarında anne babalarının denetimi olmadan akran grupları ile birlikte olmaları,
- 3- Ergenlik döneminde karşı cinsiyete bakış açılarının değişmesi ve daha fazla zaman geçirme isteğinin oluşması, ergenlik döneminde arkadaş grupları çoğalmaktadır. Bu akran grupları, ikili sosyal ilişkilerin tersine aksine, içinde normları barındıran, değerleri olan, üyelerin ilişkilerini geliştirdikleri sosyal bir birlikteliktir. Bu akranlar grup içerisinde duygusal ilişkiler kurar topluma da adapte olur (Hartup, 1996, s.10). Bu sonuçlarda yola çıkarak akranların birbirine desteği iki yönlü olabilmektedir. Bunlar; Akranların birbirine desteği diğerlerinin hem zorbalığa uğramasına engel olurken, hem de zorbalığın yapılmasına destek verdiği görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, lise öğrencilerinde akran ilişkileri eğilimlerini karşılaştırmalı şekilde incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Lise öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre akran ilişkisi puanlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Lise öğrencilerinin anne eğitimi arasında göre akran ilişkisi puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Lise öğrencilerinin baba eğitimi arasında göre akran ilişkisi puanlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Lise öğrencilerinin ikamet yerleri arasında akran ilişkisi puanlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Lise öğrencilerinin internete kullanım sıklığı arasında göre akran ilişkisi puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Lise öğrencilerinin internete en çok bağlanma yeri arasında göre akran ilişkisi puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada ergenlerin akran ilişkilerini belirlemek için Akran İlişkileri Ölçeği kullanılacaktır. Akran İlişkileri Ölçeği, Kaner (2002) tarafından Sosyal Kontrol ve Sosyal Öğrenme Kuramlarına bağlı olarak 14-18 yaşındaki

ergenlerin akran ilişkilerini incelemek amacıyla geliştirilmiştir. AİÖ toplam 18 maddeden, 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; Bağlılık, Güven ve Özdeşim, Kendini Açma ve Sadakattir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Şanlıurfa'nın Birecik İlçesi Merkez Ticaret Meslek Lisesi; örnekleme ise 9-10-11-12. Sınıflarda eğitim gören kız ve erkek toplamda 458 lise öğrencisi oluşmaktadır. Veriler 2017-2018 yılı bahar döneminde lise öğrencileri ile yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Yargısal olmayan örnekleme yöntemlerinden kota örnekleme uygulanmıştır. Okulun seçilmesinin nedenlerine bakıldığında okulun hem ulaşım, hem de konum olarak Birecik merkezde olması aynı zamanda farklı sosyo-ekonomik, kültürel düzeyi temsil etmesi ve karma olması okulun veri toplanması için tercih nedenidir. Cinsiyet oranlarına bakıldığında; ankete katılan öğrencilerden 231'ini erkekler, 227'sini kızlar oluşturmaktadır. Araştırmaya 14-17 yaş grubu arasındaki öğrenciler katılım göstermiştir. Kız ve erkek katılım sayılarının birbirine yakın olması çalışmayı değerli kılmaktadır.

Verilerin analizi

Çalışmanın istatistiksel analizleri SPSS 22.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Sayısal değişkenlerin normallik dağılımlarına bakmak için shapiro-wilk testi uygulanmış ve normal dağılım elde edilmiştir. Veri setinde parametrik testler kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerin çözümlenmesinde de frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerlerden faydalanılmıştır. Ölçekler normallik dağılımına uygun olduğundan, bağımsız 2 grubun ortalama karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, 2'den fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında ise One-WayANOVA (Varyans Analizi) testi kullanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılık gösterdiğine bakmak için Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları %95'lik güven aralığında, 0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1: Cinsiyet ve Yaş Dağılımı

Cinsiyet	Lise	
	n	%
Erkek	231	50,4
Kız	227	49,6
Yaş grupları	n	%
	14-17 arası	458

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin %50,4'ü erkek, %49,6'sı kız öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma cinsiyet açısından birbiriyle yakın oranlarda olarak görülmektedir. Cinsiyet oranlarının birbirine yakın olması araştırmadaki cinsiyet dengesi konusunda önemli olmaktadır. Lise öğrencilerinin tamamı 14-17 yaş arasında olarak görülmektedir.

Tablo 2: Anne ve Baba Eğitimi

Eğitim düzeyi	Anne		Baba	
	n	%	n	%
Okuma-yazma bilmiyor	194	42,0	52	11,0
Okuma-yazma biliyor	76	16,0	95	21,0
İlkokul mezunu	101	22,0	138	30,0
Ortaokul mezunu	64	14,0	122	27,0
Lise mezunu	20	4,0	36	8,0
Üniversite mezunu	3	1,0	15	3,0

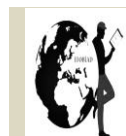
Araştırmada lise öğrencilerinin annelerinin %16'sı okuma yazma bilmekte, %22'si ilkokul mezunu, %14'ü ortaokul mezunu ve %4'ü lise mezunu ve %1'i ise üniversite mezunu olup bununla birlikte %42'si ise okuma yazma bilmemektedir.

Araştırmada lise öğrencilerinin babalarının %21'i okuma yazma bilmekte, %30'u ilkokul mezunu, %27'si ortaokul mezunu ve %8'i lise mezunu ve %3'ü ise üniversite mezunu olup bununla birlikte %11'i ise okuma yazma bilmemektedir.

Tablo 3: Bilgi İletişim Teknolojilerine Sahip Olma Durumu

Bilgi iletişim teknolojilerine sahip olma	Lise	
	n	%
Bilgisayar/laptop	57	12,0
Cep telefonu	314	69,0
Tablet	19	4,0
Bilgisayar/laptop-Cep telefonu	40	9,0
Cep telefonu-tablet	6	1,0
Hepsi	22	5,0

Araştırmada lise öğrencilerinin %12'si sadece bilgisayar/laptop, %69'u cep telefonu, %4'ü tablet, %9'u hem bilgisayar/laptop hem de cep telefonu, %1'i cep telefonu-tablet ve %5'i ise bu iletişim teknolojilerinin hepsine olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4: İnternet Kullanım Sıklığı

İnternet kullanma sıklığı	Lise	
	n	%
Hiç kullanmam	84	18,0
Günde 1 saat	226	49,0
Günde 3-5 saat	61	13,0
Günde 5 ve üstü	87	19,0

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin %49'u günde 1 saat, %13'ü günde 3-5 saat ve %19'u günde 5 saat ve üzerinde interneti kullandıklarını bununla birlikte lise öğrencilerinin %18'i ise hiç internet kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 5: İnternete En Fazla Bağlanma Yeri

İnternete bağlanılma yeri	Lise	
	n	%
Evden	111	24,0
Okuldan	33	7,0
Cep telefonundan	261	57,0
İnternet kafeden	23	5,0
Diğer	30	7,0

Araştırmada lise öğrencilerinin %24'ü evden, %7'si okuldan, %57'si cep telefonundan, %5'i internet kafeden ve %7'si ise diğer yerlerden internete bağlandıklarını belirtmişlerdir. Bağlanma durumlarına bakıldığında tablo 8, tablo 6'yı desteklemektedir. Yani en fazla cep telefonuna sahip olma durumu nedeni ile internete bağlanma da en fazla cep telefonundan gerçekleşmiştir. Cep telefonundan bağlanma hem pratik hem de mekân ayrımı yapılmaksızın kullanıldığından oran diğer teknolojik araçlara göre daha yüksektir.

Tablo 6: Araştırmada Kullanılan Akran İlişkileri Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi

	Madde sayısı	Cronbach's alpha
Akran İlişkileri	18	0,937
Bağlılık	8	0,909
Güven ve Özdeşim	4	0,815

Kendini açma	3	0,806
Sadakat	3	0,776

Kullanılan ölçeklerin ve alt boyutlarda yer alan maddelerin güvenilirlik analizleri için Alpha modeli ile maddeler arası korelasyona bağlı uyum değerleri hesaplanmıştır. Alfa (α) katsayısına bağlı olarak ölçek ve alt boyutlarının güvenilirliği aşağıdaki gibi değerlendirilmiştir.

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek/boyut güvenilir değildir,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin/boyutun güvenilirliği düşük,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek/boyut oldukça güvenilir ve

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek/boyut yüksek derecede güvenilirdir (Kalaycı, 2006, s.405).

Akran ilişkileri ölçeği ($\alpha=0,937$) için hesaplanan güvenilirlik katsayısı, yüksek derecede güvenilirdir. Ayrıca akran ilişkileri ölçeğinin alt boyutlarına ait α katsayıları, alt boyutlar düzeyinde de güvenilirliklerin oldukça yeterli olduğunu göstermektedir ($\alpha=776$ ile $\alpha=909$ arasında).

Tablo 7: Akran İlişkileri Ve Alt Boyutlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Akran ilişkileri	n	Ort.	S.S.	Minimum	Maximum
Bağlılık	458	33,21	7,40	8,00	40,00
Güven ve özdeşim	458	15,57	4,39	4,00	20,00
Kendini açma	458	10,69	3,89	3,00	15,00
Sadakat	458	9,41	4,12	3,00	15,00
Toplam	458	68,88	17,17	18,00	90,00

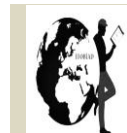
Araştırmada lise öğrencilerinin akran ilişkileri ve alt boyutlarında aldıkları puanların ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri bulunmuştur. Öğrencilerin ortalama bağlılık puanı 33,21; ortalama güven-özdeşim puanı 15,57; ortalama kendini açma puanı 10,69; ortalama sadakat puanı ise 9,41 olarak ve ayrıca toplam akran ilişkileri ortalama puanı ise 68,88 olarak görülmektedir.

İlişki analizleri

Tablo 8: Lise öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenleri Arasında Akran İlişkileri Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Akran İlişkileri

	Bağlılık		Güven ve özdeşim		Kendini açma		Sadakat	
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.
Erkek	33,19	7,74	16,06	4,26	10,75	3,97	9,91	4,09

Kız	33,22	7,05	15,07	4,48	10,64	3,83	8,89	4,10
t	-0,056		2,445		0,372		2,665	
p	0,956		,015*		0,763		,008*	

¹Bağımsız örneklem t testi, *p≤0,05

Araştırmada lise öğrencilerinin akran ilişkileri alt boyutları ölçek puanı, öğrencilerin cinsiyetleri arasında değerlendirildiğine;

Öğrencilerin Güven ve özdeşim ile sadakat puanları cinsiyetler arasında farklılık göstermektedir (p≤0,05). Erkek öğrencilerin ortalama güven-özdeşim (16,06) ve sadakat puanları (9,91), kız öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 9:Lise Öğrencilerinin Anne Eğitimi Arasında Akran İlişkileri Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Akran ilişkileri

	Bağlılık		Güven özdeşim		ve Kendini açma		Sadakat	
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.
Anne eğitimi								
Okuma-yazma bilmiyor	32,95	7,33	15,61	4,17	10,27	3,96	9,07	4,12
Okuma-yazma biliyor	33,55	7,18	16,25	4,47	11,29	3,92	10,61	4,10
İlkokul mezunu	33,82	6,82	15,58	4,10	11,04	3,65	9,28	4,09
Ortaokul mezunu	32,77	8,28	15,25	4,74	10,94	3,96	9,41	4,14
Lise mezunu	32,20	9,30	13,45	6,13	10,15	4,26	9,25	4,00
Üniversite mezunu	36,00	4,58	16,00	3,61	9,67	,58	6,33	1,15
F	0,421		1,378		1,139		1,922	
p	0,834		0,231		0,339		0,089	

¹One-way ANOVA testi

Araştırmada lise öğrencilerinin akran ilişkileri alt boyutları ölçek puanı, öğrencilerin annelerinin eğitim durumları arasında değerlendirildiğine;

Öğrencilerin bağlılık, güven-özdeşim, kendini açma ve sadakat puanları anne eğitim düzeyleri arasında farklılık göstermemektedir (p>0,05).

Tablo 10: Lise Öğrencilerinin Baba Eğitimi Arasında Akran İlişkileri Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Akran ilişkileri

	Bağlılık		Güven ve özdeşim		ve Kendini açma		Sadakat	
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.
Baba eğitimi ¹								
Okuma-yazma bilmiyor	34,08	6,66	16,27	3,52	10,23	3,87	9,37	4,17
Okuma-yazma biliyor	34,24	6,81	16,69	3,83	11,51	3,55	10,58	4,13
İlkokul mezunu	32,63	7,61	15,21	4,67	10,44	4,05	8,87	4,02
Ortaokul mezunu	33,25	7,82	15,50	4,54	10,89	3,93	9,47	4,23
Lise mezunu	32,72	7,01	14,25	4,65	9,83	3,87	8,50	3,74
Üniversite mezunu	29,67	8,26	13,07	4,22	9,93	3,92	8,80	3,67
F	1,409		3,41		1,628		2,468	
p	0,22		,005*		0,151		,032*	

¹One-way ANOVA testi, *p≤0,05

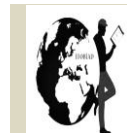
Araştırmada lise öğrencilerinin akran ilişkileri alt boyutları ölçek puanı, öğrencilerin babalarının eğitim durumları arasında değerlendirildiğine;

Öğrencilerin güven-özdeşim ile sadakat puanları, babalarının eğitim durumları arasında farklılık göstermektedir (p≤0,05). Tukey HSD çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre öğrencilerin okuma yazma bilen babalarının ortalama güven-özdeşim puanı (16,27), lise ve üniversite mezunu babaların ortalama puanlarından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin okuma-yazma bilen babalarının ortalama sadakat puanı (10,58), ilkokul mezunu babaların ortalama puanından (8,87) anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Tablo 11: Lise öğrencilerinin İkamet Yeri Arasında Akran İlişkileri Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Akran ilişkileri

	Bağlılık		Güven ve özdeşim		ve Kendini açma		Sadakat	
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.

İkamet yeri ¹	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.
Aile ile birlikte	33,07	7,72	15,69	4,38	10,78	3,98	9,60	4,27
Devlet yurdunda	34,01	6,12	15,56	4,48	10,65	3,76	9,03	3,52
Okul pansiyonunda	31,05	8,26	13,90	4,94	9,90	4,04	8,05	3,89
Arkadaşlarla birlikte	34,41	5,18	15,27	3,77	10,18	2,82	9,05	3,79
F	1,104		1,082		0,467		1,247	
p	0,347		0,356		0,705		0,292	

¹One-way ANOVA testi

Araştırmada lise öğrencilerinin akran ilişkileri alt boyutları ölçek puanı, öğrencilerin annelerinin eğitim durumları arasında değerlendirildiğine; öğrencilerin bağlılık, güven-özdeşim, kendini açma ve sadakat puanları, ikamet yerleri arasında farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 12: Lise öğrencilerinin İnternet Kullanım Sıklığı Arasında Akran İlişkileri Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Akran ilişkileri

	Bağlılık		Güven ve Kendini özdeşim		ve Kendini açma		Sadakat	
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.
İnternet kullanım sıklığı								
Hiç kullanmam	30,98	9,49	14,63	4,85	9,62	4,46	8,50	4,74
Günde 1 saat	33,17	7,19	15,68	4,22	10,78	3,91	9,46	4,02
Günde 3-5 saat	33,54	6,46	15,13	4,78	10,23	3,59	8,41	3,71
Günde 5 ve üstü	35,21	5,54	16,51	3,92	11,83	3,14	10,84	3,59
F	4,828		2,876		5,05		6,281	
p	,003*		,036*		,002*		,000*	

¹One-way ANOVA testi, * $p\leq 0,05$

Lise öğrencilerinin akran ilişkileri alt boyutlarının puanları, internet kullanımları arasında farklılık göstermektedir ($p\leq 0,05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; interneti günde 5 saat ve üzerinde kullanan

öğrencilerin ortalama bağlılık puanı (35,21), güven-özdeşim puanı (16,51) ve kendini açma puanları (11,83), hiç kullanmayanlara göre anlamlı olarak daha fazla bulunmuştur.

Ayrıca günde 5 saat ve üzerinde interneti kullanan öğrencilerin ortalama sadakat puanı (10,84), interneti daha az kullanan ve kullanmayan öğrencilerin ortalama puanından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 13: Lise Öğrencilerinin İnternete Bağlanılma Yerleri Arasında Akran İlişkileri Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

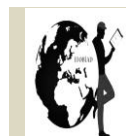
Akran ilişkileri

	Bağlılık		Güven ve özdeşim		Kendini açma		Sadakat	
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.
İnternete bağlanma yeri								
Evden	34,36	7,25	16,50	4,27	11,16	4,04	10,20	4,51
Okuldan	33,15	8,12	14,79	4,91	10,03	3,99	7,88	4,46
Cep telefonundan	33,30	7,25	15,48	4,42	10,90	3,70	9,52	3,82
İnternet kafeden	28,96	8,55	14,96	3,72	9,39	4,20	8,48	4,21
Diğer	31,43	6,34	14,20	4,10	8,87	4,13	7,93	3,99
F	3,07		2,413		3,185		3,536	
p	,016*		,048*		,013*		,007*	

¹One-way ANOVA testi, *p≤0,05

Lise öğrencilerinin akran ilişkileri alt boyutlarının puanları, internet bağlanma yerleri arasında farklılık göstermektedir (p≤0,05). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; evden internete giren öğrencilerin ortalama bağlılık puanı, internet kafeden internete giren öğrencilerin ortalama puanından; evden internete giren öğrencilerin güven-özdeşim ortalama puanı, internet kafe hariç okuldan, cep telefonundan ve diğer yerlerden internete giren öğrencilerin ortalama puanından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin kendini açma boyutu ortalama puanında; evden ve cep telefonundan internete giren öğrencilerin kendini açma ortalama puanı, diğer yerlerden girenlerin ortalama puanından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Son olarak evden internete giren öğrencilerin ortalama sadakat puanı, okuldan internete giren öğrencilerin ortalama puanından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada lise öğrencileri arasında akran ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda akran ilişki puanlarının sırasıyla cinsiyet, anne-baba eğitimi, ikamet yeri, interneti kullanma sıklığı ve internete bağlanma durumları bakımından farklılıkları incelenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden, 231 kişi (%50,4), 227 kişi (%49,6) ise kız öğrencileri olduğu; lise öğrencilerinin tamamı 14-17 yaş grubu arasında yer almaktadır.

Lise öğrencilerinin annelerinin %42'si okur-yazar değildir. Bunun yanında lise öğrencilerinin annelerinin %17'i okuryazardır. Aynı şekilde lise öğrencilerinin babalarının %21'i okur-yazar, %68'i ise en az ilkokul mezunu olarak görülmektedir. Bununla birlikte lise öğrencilerinin babalarının %11'i okur-yazar değildir.

Lise öğrencilerinin %74'ü ailesiyle birlikte, %17'si devlet yurdunda, %4'ü okul pansiyonunda ve %5'i ise arkadaşlarıyla birlikte yaşamaktadır. Kısaca öğrencilerin 10'undan 7'si ailesi ile birlikte yaşamaktadır.

Lise öğrencilerinin %69'unda sadece cep telefonu bulunmaktadır. Ayrıca hem bilgisayar hem cep telefonu olan öğrencilerin oranı %9 olarak görülmektedir.

Lise öğrencilerinin %82'si günde en az 1 saat interneti kullanmakta olup bununla birlikte öğrencilerin %18'i ise hiç internet kullanmadıklarını belirtmişlerdir. İnternete en fazla bağlanma yeri olarak; lise öğrencileri evden (%24) ve cep telefonundan (%57) bağlanmaktadır.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin akran ilişkisi puanları sırasıyla cinsiyet, anne eğitimi, baba eğitimi, ikamet yeri, internet kullanım sıklığı, internete bağlanma yerleri değişkenleri bakımından farklılık oluşturup oluşturmadığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin akran ilişkisi puanları cinsiyet açısından anlamlı bir fark gösterip göstermediği incelendiğinde; erkek öğrencilerinin güven-özdeşim (16,06) ve sadakat ortalama akran ilişkisi puanı (9,91) ve kız öğrencilerinin ortalama puanından daha fazla olduğu ve cinsiyet açısından anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (Tablo 8).

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin anne eğitim durumlarına göre akran ilişkisi puanlarında anlamlı bir fark görülmemiştir. Bununla birlikte lise öğrencilerinin baba eğitim durumlarına göre güven-özdeşim ve sadakat akran ilişkisi puanlarında farklılık görülmüştür. Öğrencilerin okuma yazma bilen babaların güven-özdeşim puanı, lise ve üniversite mezunu babaların puanlarından ve okuma yazma bilen babaların sadakat akran ilişkisi puanları, ilkokul mezunu babaların puanlarından daha yüksek bulunmuştur (Tablo 9-10).

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin ikamet yeri durumlarında göre akran ilişkisi puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ailesiyle birlikte kalan lise öğrencilerinin ortalama bağlılık, güven-özdeşim, kendini açma ve sadakat akran ilişkisi puanı yüksek bulunmuş ve ikamet yerleri arasında aldıkları akran ilişkisi puanları arasında önemli farklılıklar yoktur (Tablo 11).

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin interneti kullanma sürelerine göre akran ilişkisi alt boyutları puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. İnterneti günde 5 saat ve üzerinde kullanan öğrencilerin ortalama bağlılık puanı, güven-özdeşim puanı ve kendini açma puanları; hiç kullanmayanlara göre daha fazla bulunmuş, ayrıca günde 5 saat ve üzerinde interneti kullanan öğrencilerin ortalama sadakat puanı, interneti daha az kullanan ve kullanmayan öğrencilerin ortalama puanından daha yüksek bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (Tablo 12).

Araştırmaya katılan ve evden internete giren öğrencilerin ortalama bağlılık puanı, internet kafeden internete giren öğrencilerin ortalama puanından; evden internete giren öğrencilerin güven-özdeşim ortalama puanı, internet kafe hariç okuldan, cep telefonundan ve diğer yerlerden internete giren öğrencilerin ortalama puanından daha yüksek; öğrencilerin kendini açma boyutu ortalama puanında; evden ve cep telefonundan internete giren öğrencilerin kendini açma ortalama puanı, diğer yerlerden girenlerin ortalama puanından yüksek; evden internete giren öğrencilerin ortalama sadakat puanı, okuldan internete giren öğrencilerin ortalama puanından daha yüksek bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (Tablo 13).

Akran ilişkileri toplumda üzerinde çalışılması ve önem verilmesi gereken bir konudur. Türkiye’de akran ilişkileri konusunda yapılan akademik araştırmaların sayısı fazlaşmıştır. (Topçu ve Erdur-Baker, 2007; Gültekin, 2003; Pekel, 2004; Can ve Akdoğan, 2007; Bilgiç ve Yurtal, 2008; Önder ve Gülay Duman, 2006a; Çakır ve Yazıcıoğlu, 2007; Önder ve Gülay, 2008; Dölek, 2002; Akgün, 2005; Ertokuş 2000).

Akran ilişkilerini doğru değerlendirmek adına salt etkene/nedene bakılması eksik ve hatalı olmaktadır. Akran ilişkilerinde çevre faktörü oldukça önemlidir. Akranlar içinde buldukları toplumun inançlarına, değerlerine göre büyüdükleri için çevre faktörünün akran ilişkilerini şekillendirmesi açısından oldukça önem arz etmektedir (Brown 1990: Akt. Steinberg, 2007; Rosenberg, 1979; Boulton ve Smith, 1994; Hartup, 1996; Kaner, 2002; Gifford-Smith ve Brownell, 2003; Espelage, vd., 2003; Espelage ve Swearer, 2003; Espelage vd., 2003; Kağıtçıbaşı, 2004; Song, 2006; Williams ve Guerra, 2007; Hinduja ve Patchin, 2013; Eroğlu, 2014; Bingöl ve Tanrıkulu, 2014; Sasson ve Mesch, 2014; Cross, vd., 2015; Eroğlu ve Peker, 2015; Cross vd., 2015; Süslü, 2016 ; Baldry, vd., 2015). Yapılan araştırmalardan çıkan sonuçlar çalışmada tespit edilen “cinsiyet, baba eğitimi, internet kullanım sıklığı ve internete bağlanılma yerleri arasında farklılık göstermiştir” sonucu ile paralellik göstermektedir.

Çevresel etkileri olumlu olan akran ilişkilerinde olumlu yönde davranışları meydana getirmektedir. Olumsuz durumların da negatif durumları körüklediği kanısına varılmıştır. Birey, olumlu/olumsuz ortaya koyduğu davranışları akran ilişkileri sürecinde başlayarak yaşamı boyunca devam etmektedir. İçinde bulunan ortamın olumlu veya olumsuz durumu ergenlerin sosyo-psikolojik durumu üzerinde de etkilidir (Rosenberg, 1979; Cassidy ve Asher, 1992; Boulton ve Smith, 1994; Ladd vd., 1996; Hartup, 1996;Hodges, vd., 1997; Schuster, 1999; Schwartz vd., 2000; Johnson, vd., 2000; Kaner, 2002; Gifford vd., 2003; Espelage vd., 2003; Espelage ve Swearer, 2003; Espelage vd., 2003; Hay vd., 2004; Kağıtçıbaşı, 2004; Chen vd., 2005; Song, 2006; Williams ve Guerra, 2007; Hinduja ve Patchin, 2013; Eroğlu, 2014; Bingöl ve Tanrıku, 2014; Sasson ve Mesch, 2014; Baldry vd., 2015; Cross vd., 2015; Eroğlu ve Peker, 2015; Cross vd., 2015; Süslü, 2016; Brown 1990: Akt. Steinberg, 2007). Çalışmacıların yaptığı çalışmalarda ortaya çıkan genel sonuç yapılan çalışmadaki “anne eğitimi, ikamet yeri” durumları bakımından akran ilişkisi puanları anlamlı farklılıklar göstermiştir. Lise öğrencilerinin akran ilişkileri göz önüne alındığında; cinsiyetin ve baba eğitiminin güven-özdeşim ve sadakat üzerinde; internet kullanım sıklığı ve internete bağlanılan yerin tüm alt boyutlar üzerinde anlamlı farklılıklar göstermiştir. Sonuçlar ile örtüşmektedir.

İnternette diğerlerine göre daha çok zaman geçiren ergenlerin güven-özdeşim puanı, ortalama bağlılık puanı ve kendini açma puanları; interneti hiç kullanmayan ergenlere göre daha düşük çıkmıştır. (Ybarra, vd., 2007; Ybarra ve Mitchell, 2004a; Ybarra ve Mitchell, 2004b) Bu sonuç yapılan çalışmadaki “İnterneti günde 5 saat ve üzerinde kullanan öğrencilerin ortalama bağlılık puanı, güven-özdeşim puanı ve kendini açma puanları; hiç kullanmayanlara göre daha fazla bulunmuştur. Ayrıca “Günde 5 saat ve üzerinde interneti kullanan öğrencilerin ortalama sadakat puanı, interneti daha az kullanan ve kullanmayan öğrencilerin ortalama puanından daha yüksek bulunmuş ve anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.” sonucu ile örtüşmemektedir. Fakat Wang, vd. (2011)’nin ve Fanti, vd. (2012)’nin araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak lise öğrencilerinin akran ilişkisi alt boyutları puanları cinsiyet, baba eğitimi, internet kullanım sıklığı ve internete bağlanılma yerleri arasında farklılık göstermiştir. Bununla birlikte anne eğitimi, ikamet yeri durumları bakımından akran ilişkisi puanları anlamlı farklılıklar göstermemiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar arkadaşlarla olumlu ilişkileri ifade etmektedir (Kaner, 2002). Lise öğrencilerinin akran ilişkileri göz önüne alındığında; cinsiyetin ve baba eğitiminin güven-özdeşim ve sadakat üzerinde; internet kullanım sıklığı ve internete bağlanılan yerin tüm alt boyutlar üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir.

Kaynakça / Reference

- Akgün, S. (2005). *Akran zorbalığının anne-baba tutumları ve anne-baba ergen ilişkisi açısından değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Bagwell, C. L. and Schmidt, M. E. (2011). The friendship quality of overtly and relationally victimized children. *Merrill-Palmer Quarterly*, 57(2), 158-185.
- Baldry, A. C., Farrington, D.P. and Sorrentino, A. (2015). "Am I at risk of cyberbullying" ? A narrative review and conceptual framework for research on risk of cyberbullying and cybervictimization: the risk and needs assessment approach. *Aggression and Violent Behavior*, 23, 36-51.
- Barboza, G. E., Schiamberg, L. B., Oehmke, J., Korzeniewski, S. J., Post, L. A., and Heraux, C. G. (2009). Individual characteristics and the multiple contexts of adolescent bullying: An ecological perspective. *Journal Of Youth And Adolescence*, 38(1), 101-121.
- Bayhan, P. ve Işıtan, S. (2010). Ergenlik döneminde ilişkiler: Akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Aile ve Toplum*, 5 (20), 33-44.
- Bayraktar, F. (2009). *Ergenlerin zorba ve kurban davranışlarında birey, aile, akran ve okula dair özelliklerin rolü: Bütüncül bir model önerisi* (Doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bilgiç, E., ve Yurtal, F. (2008). İlköğretimde zorbalığın sınıf atmosferine göre incelenmesi. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. (s. 270-274). Çanakkale: 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Bingöl, N. ve Tanrıkulu, T. (2014). Siber zorba ve mağdur olma ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 43.
- Bollmer, J. M., Milich, R., Harris, M. J., and Maras, M. A. (2005). A friend in need: the role of friendship quality as a protective factor in peer victimization and bullying. *Journal Of Interpersonal Violence*, 20(6), 701-712.
- Boulton, M. J. and Smith, P.K. (1994). Bully/victim problems in middle-school children: stability, self-perceived competence, peer perceptions and peer acceptance. *British Journal of Development Psychology*, 12, 315-329.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as acontext for human development:reseach perspectives. *Developmental Psychology*, 22, 723-742
- Can, G. ve Akdoğan, R. (2007). Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve saldırganlık düzeyleri ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler. *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* (s. 568-575.), Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Cassidy, J. and Asher, S. R. (1992). Loneliness and peer relations in young children. *Child Development*, 63, 350-365.

- Chen, X., Chang, L. , He, Y., and Liu, H. (2005). The peer group as a context: Moderating effects on relations between maternal parenting and social and school adjustment in Chinese Children. *Child Development*, 76(2), 417-434.
- Coşkun, Y. ve Kurnaz, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinin benlik saygısı ve akran baskısı düzeyi ilişkisi üzerine bir inceleme, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 112-129.
- Cross, D., Barnes, A., Papageorgiou, A., Hadwen, K., Hearn, L. and Lester, L. (2015). A social-ecological framework for understanding and reducing cyberbullying behaviours. *Aggression and Violent Behavior*, 23, 109-117.
- Çakır, M. A., ve Yazıcıoğlu, A. (2007). Lise son sınıf öğrencilerinin aile içi ve okulda yaşanan şiddet ve saldırganlığa yönelik görüş ve düşünceleri. XVI. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* (s. 519-524), Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Çakır, N. (2017). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi)*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, , Ankara
- Dölek, N. (2002). *Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve b önleyici program modeli. (Yayınlanmamış doktora tezi)*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2015). Ergenlerde akran ilişkileri ile siber zorbalık statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10/11, 593-606.
- Ertokuş Delikara, I. (2000). *Ergenlerin akran ilişkileri ile suç kabul edilen davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Espelage, D. L. and Swearer, S. M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? *School Psychology Review*, 32, 365-383.
- Espelage, D. L., Holt, M. K., and Henkel, R. R. (2003). Examination of peer group contextual effects on aggressive behavior during early adolescence. *Child Development*, 74, 205-220.
- Fanti, K.A., Demetriou, A.G. and Hawa, V.V. (2012). A longitudinal study of cyberbullying: examining risk and protective factors. *European Journal of Developmental Psychology*, 9 (2), 168-181.
- Garandeau, C. F. and Cillessen, A. H. N. (2006). From indirect aggression to invisible aggression: A conceptual view on bullying and peer group manipulation. *Aggression and Violent Behavior*, 11, 612-625.
- Gifford-Smith, M. E. and Brownell, C. A. (2003). Childhood peer relationships: Social acceptance, friendships, and peer networks. *Journal of School Psychology*, 41, 235-284

- Gülay, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi(Doktora tezi).Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gülay, H. (2010) Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (22), 82-93
- Gültekin, Z. (2003). *Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Harris, J. R. (1995). Where is the child's environment? A group socialization theory of development. *Psychological Review*, 102(3), 458-489.
- Hartup, W. W. (1996). The company they keep: Friendships and their developmental significance. *Child Development*, 67, 1-13.
- Hay, D. F., Payne A. and Chadwick, A. (2004). Peer Relations in Childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(1), 84-108.
- Haynie, D. L., Nansel, T., Eitel, P., Crump, A. D., Saylor, K., Yu, K. and Simons-Morton, B. (2001). Bullies, victims, and bully/victims: Distinct groups of at-risk youth. *Journal of Early Adolescence*, 21, 29-49.
- Hinduja, S. and Patchin, J.W. (2013). Social Influences on cyberbullying behaviors among middle and high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 711-722.
- Hodges, E. V. E., Malone, M. J. and Perry D. G. (1997). Individual risk and social risk as interacting determinants of victimization in the peer group. *Developmental Psychology*, 33, 1032-1039.
- Johnson, C., Ironsmith, M., Snow, C. W. and Poteat, M. (2000). Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood Education Journal*. 27, (4), 207-212.
- Juhasız, A.M. (1989). Significant others and self-esteem: Methods for determining who and why. *Adolescence*, 24(95), 581-594.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*, İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kahraman, G. (2016). *Okulöncesi 4-6 yaş arası çocuklarda anne-baba tutumlarının; akran ilişkilerine, sosyal uyum yeterliliklerine etkisinin araştırılması*(Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Dinamik Akademi Yayınları.
- Kaner, S. (2002). Akran ilişkileri ölçeği ve akran sapması ölçeği geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33, 1-2, 77-89.
- Köse, N (2015). Ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluk düzeyine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 1-6.

Ladd, G. W., Kochenderfer- Ladd, B. and Coleman, C. C. (1996). Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment. *Child Development*, 67, 1103-1118.

Ogelman, H. G. ve Erten, H. (2013). 5-6 Yaş çocuklarının akran ilişkileri ve sosyal konumlarının okula uyum düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi (boylamsal çalışma). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 153-163.

Önder, A. ve Gülay Duman, H. (2006). Altı yaş çocuklarının depresif eğilim düzeyleri ile sosyometri puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi. In Aral and Tuğrul, (Eds.), *Avrupa Birliği Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Bugünü ve Geleceği Sempozyumu* (s.198-207). İstanbul: YA-PA Yayın Pazarlama A.Ş.

Önder, A. ve Gülay, H. (2008). İlköğretime devam eden öğrencilerin okula uyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. In VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (s. 275- 279). İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Pekel, N. (2004). *Akran zorbalığı grupları arasında sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Pekşen Süslü D. (2016). *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Benlik Saygısı, Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi* (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Rodkin, P. C. and Hodges, E. V. E. (2003). Bullies and victims in the peer ecology: four questions for psychologists and school professionals. *School Psychology Review*, 32, 384-400.

Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the self*. NY: Basic Books.

Salmivalli, C. and Isaacs, J. (2005). Prospective relations among victimization, rejection, friendlessness, and children's self- and peer-perceptions. *Child Development*, 76 (6), 1161-1171.

Sasson, H. and Mesch, G. (2014). Parental mediation, peer norms and risky online behavior among adolescents. *Computers in Human Behavior*, 33, 32-38.

Schuster, B. (1999). Outsider at school: The Prevalence of bullying and its relation with social status. *Group Processes and Intergroup Relations*, 2, 175-190.

Schwartz, D., Dodge, D. A., Petit, G. S. and Bates, J. E. (2000). Friendship as a moderating factor in the pathway between early harsh home environment and later victimization in the peer group. *Developmental Psychology*, 36, 646-662.

Song, S. Y. (2006). *The role of protective peers and positive peer relationships in school bullying: How can peers help ?* (Unpublished doctoral thesis). University of Nebraska, Nebraska.

- Steinberg, L. ve Çok, F. (Çev.) (2007). *Ergenlik* .Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Taştekin, E. (2016). *Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiler (Yüksek lisans tezi)*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Topçu, Ç. ve Erdur- Baker, Ö. (2007). Geleneksel akran zorbalığının, siber zorbalığın ve bu iki tip zorbalık türü arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* (s. 456-461). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Wang, J., Nansel, T. R. and Iannotti, R. J. (2011). Cyber and traditional bullying: Differential association with depression. *Journal Of Adolescent Health, 48* (4), 415-417.
- Williams, K.R. and Guerra, N.G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health, 41*(6),14-21. KT
- Woods, S., Done, J. and Kalsi, H. (2009). Peer victimisation and internalising difficulties: The moderating role of friendship quality. *Journal of Adolescence, 32*, 293-308.
- Ybarra, M. and Mitchell, K. (2004a). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry. 45* (7), 1308–1316 .
- Ybarra, M. and Mitchell, K. (2004b). Youth engaging in online harassment: associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence, 27*, 319-336.
- Ybarra, M., West, M. D. and Leaf, P. J. (2007). Examining the overlap in internet harassment and school bullying: implications for school intervention. *Journal of Adolescent Health, 41*, 42-50.

